

Frågan om kompetens engagerar

Text: JENNY KARLSSON, JOHANNA SALBERG och HANNA TUVESSON

Specialistsjuksköterskor med inriktning psykiatrisk vård är en oundgänglig del av hälso- och sjukvården. Kompetensen är en nyckel för en säker, jämlik och personcentrerad vård. Med förmåga att arbeta självständigt, reflekterande och etiskt kan sjuksköterskor bidra till återhämtning, forskning och utveckling inom området. Trots den stora betydelsen upplever många i professionen att deras kunskap inte synliggörs eller används till fullo i den kliniska vardagen. Följden blir att många sjuksköterskor lämnar den patientnära vården, vilket hotar både kvalitet, patientsäkerhet och professionens långsiktiga utveckling. Internationellt syns samma tendenser, frågan om rollens plats och användning engagerar sjuksköterskor världen över. När kompetensen inte tas tillvara riskerar professionen att "zombifieras" och förlora sin kraft att bidra till en vård som verkligen gör skillnad.

FÖR ATT BESKRIVA specialistsjuksköterskans specifika kompetens, ge stöd till beslutsfattare, arbetsgivare och chefer, men också till sjuksköterskor själva kan kompetensbeskrivningen användas som utgångspunkt. I samarbete med Svensk sjuksköterskeförening har PRF nyligen reviderat kompetensbeskrivningen för specialistsjuksköterskor med inriktning psykiatrisk vård. Arbetsgruppen bestod av både kliniskt och akademiskt verksamma sjuksköterskor och från olika regioner samt representanter från brukarföreningar, vilket gav dokumentet en bred förankring. Kompetensbeskrivningen är en kompass för utbildning, kliniskt arbete och framtida utveckling, men behöver konkretiseras för att passa varje unik arbetsplats. Lanseringen av den reviderade

kompetensbeskrivningen väckte stort intresse, bland annat under ett "Luncha med PRF". Dess innehåll har diskuterats både innan revidering och efter i samband med workshops vid PRF:s konferenser i Göteborg 2023 och Eskilstuna 2025.

GÖTEBORG 2023 - ALLA BEHÖVS OCH INGEN UPPGIFT ÄR FÖR LITEN

Vid PRF:s årskonferens i Göteborg 2023 genomfördes en workshop om kompetens, roller och framtida utveckling. Bakgrunden var att få synpunkter till arbetet med revideringen av kompetensbeskrivningen och diskutera en möjlig ny yrkestitel: avancerad specialist-sjuksköterska. Under ledning av Hanna Tuveesson, och Sebastian Gabrielsson fick deltagarna arbeta med sex områden: *Pa-*

tientnära vård och omvårdnad, Samordning och patientansvar, Hälsopromotion och prevention,Handledning, utbildning och rådgivning, Ledning och samverkan, Forskning och utveckling.

Metoden var konkret: på post-it-lappar skrev grupperna ner arbetsuppgifter och placerade dem på en anslagstavla under de tre kompetensnivåerna – grundutbildad sjuksköterska, specialistsjuksköterska och avancerad specialistsjuksköterska. De 177 lapparna gav en rik bild av hur rollerna kan förstås och användas. I materialet går det att urskilja både möjligheter och utmaningar. En av de tydligaste slutsatserna var att högre kompetens ofta förskjuts mot administrativa uppgifter, vilket väcker viktiga frågor om hur vi kan skapa strukturer som gör

det möjligt för avancerad kompetens att också vara närvarande i den patientnära vården. Att handleda, stödja och inspirera kollegor med mindre erfarenhet är en viktig del, men lika avgörande är att den specialiserade omvårdnadskompetensen inte fjärras från mötet med patienten. Samtidigt noterades att få av de föreslagna uppgifterna fokuserade på hur kompetensen kan användas för att fördjupa förståelsen av patientens situation, livsvärld och närståendes perspektiv, en grund för psykiatrisk omvårdnad. Det kan bero på workshopens struktur och val av temaområden, men det väcker viktiga frågor om hur samsamkompetens och relationellt arbete värderas, även av oss sjuksköterskor. Samtidigt visade deltagandet på ett stort engagemang. Frågorna kring

kompetensnivåer och yrkesroller berör många, och PRF har en viktig roll i att driva dessa frågor på nationell nivå. Men det är också på varje arbetsplats som det avgörs hur kompetens ska användas i praktiken. Där behöver vi tillsammans skapa strukturer som gör det möjligt att använda allas kompetens (oavsett profession) på bästa sätt. För i slutändan handlar det om just det; att alla behövs. Att ingen uppgift är för liten och att varje insats, oavsett nivå, bidrar till en bättre vård.

ESKILSTUNA 2025 – ATT SYNLIGGÖRA KOMPETENSEN I PRAKTIKEN

Två år senare samlades sjuksköterskor igen, denna gång i Eskilstuna. Fokus låg på frågan: *Hur kan specialistsjuksköterskans kompetens synliggöras i det kliniska arbetet?*

Workshopen, ledd av Jenny Karlsson, Johanna Salberg och Hanna Tuveson, utgick från att diskutera hur kompetensen hos specialistsjuksköterskor synliggörs (eller osynliggörs) i det kliniska arbetet. Diskussionerna visade att deltagarna över hela landet möter liknande utmaningar: specialistsjuksköterskans kompetens används inte alltid optimalt, och risken finns att den binds upp i administrativa arbetsuppgifter.

GODA EXEMPEL

Trots utmaningarna fanns många inspirerande exempel. På flera arbetsplatser leder specialistsjuksköterskor omvårdnadsronder, etiska reflektioner och utvecklingsprojekt. De fungerar som kunskapsbärare, handleder både kollegor och studenter och bidrar på så sätt till att höja kvaliteten i hela vårdteamet. Deltagarna betonade vikten av gemensamma forum, både lokalt och nationellt, där specialistsjuksköterskor kan stärka varandra, fördjupa kunskap och tillsammans stå upp för professionens värde. Att bygga nätverk och synliggöra goda exempel ansågs centralt för att långsiktigt stärka yrkets status.

En annan slutsats var att närmaste chef har en nyckelroll.

Om chefen förstår, värderar och prioriterar specialistsjuksköterskans kompetens skapas förutsättningar för att den ska komma till sin rätt. Utan stöd från ledningen blir det betydligt svårare att påverka organisationen.

VÄGEN FRAMÅT – ANSVAR PÅ FLERA NIVÅER

Diskussionerna från både Göteborg och Eskilstuna visar att framtiden för specialistsjuksköterskan inriktning psykiatrisk vård beror på flera samverkande faktorer.

- **Organisationerna** behöver tydligare strukturer som gör det möjligt att använda kompetensen där den behövs mest – nära patienten.
- **Ledarskapet** måste vara medvetet, intresserat och villigt att prioritera omvårdnadskompetensen.
- **Professionen själv** har ett ansvar att synliggöra sitt värde, stå upp för sin roll och aktivt sprida kunskap om vad specialistsjuksköterskan kan bidra med.

I slutändan handlar det om att skapa en vård som stödjer återhämtning, stärker delaktighet och främjar hälsa. Specialistsjuksköterskan är en central aktör i detta arbete. Genom att kombinera klinisk närvaro med utveckling, handledning och forskning kan professionen göra verklig skillnad – för patienter, närstående, kollegor och hela vårdsystemet.

SLUTSATS – KOMPETENS SOM MÅSTE TAS TILLVARA

Specialistsjuksköterskor inom psykiatrisk vård sitter på en unik kompetens som är avgörande för att möta dagens och framtidens behov. Men för att denna kompetens ska få verklig betydelse krävs att den synliggörs, prioriteras och används fullt ut. Framför oss finns ett val: antingen fortsätter vi att låta denna kunskap marginaliseras, med risk för att professionen förlorar kraft, eller så stärker vi strukturerna, synliggör värdet och låter specialistsjuksköterskan vara den resurs hon är.

Foto: Elin Runersten

Rebecka och Maria

SPECIALISTSJUKSKÖTERSKEFORUM – EN NY MÖTESPLATS FÖR KOMPETENSUTVECKLING INOM PSYKIATRI SÖDRA STOCKHOLM

EN FRÅGA SOM engagerat oss ända sedan vi påbörjade våra studier till specialistsjuksköterskor inriktning psykiatrisk vård är hur vår specialistkompetens faktiskt tas tillvara. Specialist-sjuksköterskan har en unik roll och ett särskilt ansvar inom psykiatrisk omvårdnad. Vår erfarenhet är dock att denna kompetens inte alltid ges utrymme att tillämpas och inte heller förutsättningar för att utvecklas fullt ut. Det saknas också ofta strukturerade arenor där vi kan mötas, reflektera och fördjupa vår yrkesroll på ett systematiskt sätt.

När vi deltog i PRF:s workshop i Eskilstuna tidigare i år som handlade om att synliggöra specialistsjuksköterskans kompetens blev detta behov än mer tydligt. Vi insåg att medan det inom vår verksamhet finns väletablerade läkarmöten för kompetensutbyte och professionell diskussion så saknas motsvarande struktur för sjuksköterskor. Inspirerade av våra kollegors engagemang och de kloka tankar som delades under workshopen bestämde vi oss därför för att själva ta initiativet till att starta ett forum för

specialistsjuksköterskor inom Psykiatri Södra Stockholm. Vår ambition med detta forum är att skapa en plattform där specialistsjuksköterskor regelbundet kan träffas för att utbyta erfarenheter, reflektera över kliniska utmaningar, diskutera aktuella vårdfrågor och gemensamt driva utvecklingen av både kompetens och omvårdnads kvalitet framåt. Förhoppningsvis kan vi tillsammans också inspirera fler grundutbildade kollegor till att ta steget mot specialistutbildning.

I samma veva som planeringen tog form fick vi kännedom om att det fanns möjlighet att söka FoU-medel inom verksamheten. Vi ansökte och beviljades projektmedel, vilket gör det möjligt att ge vårt forum en extra guldkant när det drar i gång. Vi är nu i slutfasen av planeringsarbetet inför den första träffen och ser med stor förväntan fram emot att få bjuda in alla specialistsjuksköterskor från hela verksamheten. Vi hoppas att detta forum ska bli en levande mötesplats, inte bara för kunskapsutbyte, utan också för gemenskap, inspiration och yrkes stolthet.

Rebecka Toomri och Maria Smitmanis Lyle är specialistsjuksköterskor och arbetar med patientsäkerhetsfrågor vid *Psykiatri Södra Stockholm*. Psykiatri Södra Stockholm är en av landets största psykiatriska verksamheter, med cirka 1000 medarbetare, 12 heldygnsvårdsavdelningar och 14 öppenvårdsmottagningar, inklusive en jourmottagning.

Har du fler exempel på hur kompetens synliggörs och används i verksamheten? Vill du skriva om det i Psyche? Kontakta Andreas Glantz (andreas.glantz@psykri.se) och berätta mer!